

Kaisa Muhonen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2019

RYHMÄMUOTOINEN TYÖSKENTELY LASTEN- SUOJELUN TEHOSTETUSSA PERHETYÖSSÄ

Kokemuksia Vanhempi-lapsi-ryhmästä

TIIVISTELMÄ

Kaisa Muhonen

Ryhmämuotoinen työskentely lastensuojelun tehostetussa perhetyössä. Kokemuksia Vanhempi-lapsi-ryhmästä

44 sivua ja 4 liitettä

Syksy 2019

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota lastensuojelun tehostetun perhetyön asiakkaiden kokemuksia ryhmämuotoisesta työskentelystä. Tehostettu perhetyö on yksi lastensuojelun käytetyimmistä avoimuuden palveluista ja siinä keskitytään perheiden arjesta nouseviin tarpeisiin. Tavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukeminen. Ryhmämuotoinen työskentely on vakiintunut menetelmä tehostetussa perhetyössä, mutta sen kehittämiseen olisi tärkeää panostaa nykyistä laajemmin.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä erään Helsingin kaupungin lastensuojelun tehostetun perhetyön yksikön kanssa. Yksikössä järjestettiin Vanhempi-lapsi-ryhmä, jonka osallistujia haastatteleamalla kerättiin aineistoa siitä, millaiseksi menetelmäksi perheet kokivat ryhmämuotoisen työskentelyn ja oliko ryhmässä opituista asioista hyötyä arjessa ryhmän loputtua. Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytettiin menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastatteluja oli yhteensä 12, joista puolet oli lasten ja puolet aikuisten haastatteluita. Haastattelut analysoitiin käyttäen sisällönanalyysia.

Haastattelujen perusteella Vanhempi-lapsi-ryhmä oli suurimmalle osalle osallistujista positiivinen kokemus. Yksi vanhempi ja kaksi lasta ilmaisivat ryhmäkokemuksen olleen neutraali. Kaikille osallistujille ryhmässä merkityksellisintä oli vanhemman ja lapsen yhdessäolo. Vanhemmat kokivat myös vertaistuen olleen tärkeä osa ryhmästä saatua tukea. Lapset eivät tunnista saaneensa tukea ryhmästä, mutta kaksi vanhempaa kertoi kokeneensa lapsensa saaneen myös vertaistukea. Suurin osa vanhemmista ja lapsista koki perheen arjen muuttuneen ryhmän jälkeen positiivisesti. He kertoivat erityisesti kommunikaation parantuneen vanhemman ja lapsen välillä. Pari haastateltavaa ei kokenut ryhmän vaikuttaneen perheen arkeen.

Asiasanat: lastensuojelu, tehostettu perhetyö, ryhmä, vertaistuki

ABSTRACT

Kaisa Muhonen

Support groups as a part of child welfare family work. Experiences from Parent-child-group.

44 pages and 4 appendices

Autumn 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

Child welfare family work is one of the most used child welfare services in non-institutional social work. It focuses on the family's needs and the main goal is to support children's growth and development as well as strengthen interaction between children and parents. Support groups have been used as a method in child welfare family work, but it would be important to invest more into developing it. The objective of this thesis was to gather information from child welfare family work customers about their experiences of a support group.

This thesis was executed in collaboration with one of the child welfare family work departments of the City of Helsinki, Finland. This department organised a Parent-child-group and the participants were interviewed about their experiences of the group and whether they were able to use what they learned in the group in their everyday lives after the group ended. This thesis was a qualitative research using semistructured theme interview as a method. There were 12 interviews in total, of which half were with children and half with parents. The interviews were analysed by using content analysis.

According to the interviews, the Parent-child-group was a positive experience for most of the participants. One parent and two children thought that the experience was neutral. Spending time together as a parent and child was felt as the most relevant result of the group by all participants. Peer support was another positive experience mentioned by the parents. Children did not recognise the support received from the group. However a few parents told that in their experience also their child received peer support from the other children. Most of the participants felt that their everyday life had changed positively after the group. They thought that especially the communication between the parent and the child had improved. A few of the participants did not think that the group influenced their lives.

Keywords: child welfare, child welfare family work, support group, peer support

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PERHE JA PALVELUT	7
2.1 Perheiden peruspalvelut	7
2.2 Lastensuojelu	8
2.3 Lastensuojelun tehostettu perhetyö	9
2.4 Ryhmät osana lastensuojelun perhetyötä	11
3 RYHMÄT JA NIIDEN VAIKUTTAVUUS	13
3.1 Ryhmätoiminnan vaikuttavuus	13
3.2 Vertaistuki	15
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
5 VANHEMPI-LAPSI-RYHMÄ	18
6 TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO	20
6.1 Vanhempien haastatteleminen	20
6.2 Lasten haastatteleminen erityispiirteet	22
6.3 Aineisto	23
6.4 Aineiston analysointi	24
7 TULOKSET	26
7.1 Yhdessä oleminen	26
7.2 Ryhmän sisältö	27
7.3 Vertaistuki	29
7.4 Arjen muutokset	30
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
9 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	36
10 POHDINTA	38
LÄHTEET	41
LIITE 1. Infokirje	45

LIITE 2. Suostumusasiakirja.....	46
LIITE 3. Suostumusasiakirja haastateltavan lapsen huoltajalle.....	47
LIITE 4. Haastattelurunko	48

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 uudistetussa sosiaalihuoltolaissa painotetaan ennaltaehkäisevää perheille suunnattua tukea huostaanottojen ja sijoitusten tarpeen vähentämiseksi. Painotus liittyy Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien komitean suositukseen, jonka mukaan Suomen tulisi lisätä resursseja ja tehostaa sosiaalihuollon perheneuvonnan ja vanhempinkasvatuksen palveluja sekä vahvistaa varhaista tukea ja puuttumista. Lastensuojelun tehostettu perhetyö toimii vapaaehtoisena tukimuotona lastensuojelun avohuollossa, mutta sitä voidaan tarjota myös vaihtoehtona kiireelliselle sijoitukselle. (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017, 9; HE 164/2014, 66.)

Tehostettu perhetyö on lastensuojelun avohuollon työmuoto lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ja heidän perheilleen. Sen avulla pyritään vastaamaan asiakasperheiden laajoihin tuen tarpeisiin. Onnistunut perhetyö edellyttää toimivaa ja oikea-aikaista monimuotoista työskentelyä, joka tukee perheen toimijuutta kokonaisvaltaisesti. (Alatalo ym. 2017, 9, 24.) On olennaista pohtia, kuka tulee työskentelyssä nähdyksi ja kuulluksi, kenen ongelmat tunnistetaan ja kenen kanssa perhetyössä työskennellään. Yhden perheenjäsenen oireilu nähdään osana koko perheen toimivuutta. Tämän takia perheen keskeiset suhteet ja ongelmat kommunikaatiossa ja yhdessä toimimisessa ovat monissa perheissä tuen kohteena. (Kuronen & Lahtinen 2010, 70, 78.) Samoin on tärkeää miettiä, miten lapsen ja vanhemman välistä suhdetta voidaan tukea tai miten lapsen myönteistä minäkuvaava voidaan vahvistaa vertaisten ja yhteisön tuella (Alatalo ym. 2014, 31).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksia ryhmämuotoisesta työskentelystä ja se toteutettiin yhteistyössä erään Helsingin kaupungin tehostetun perhetyön yksikön kanssa (jatkossa yhteistyöyksikkö). Yksikön vastaava ohjaaja kertoi, että tieto tehostetun perhetyön ryhmämuotoisen toiminnan merkityksestä on yksikölle tärkeää, koska ryhmätoimintaa pidetään hyvänä menetelmänä ja sitä halutaan kehittää. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on hänen mukaansa yleisimmin käytetty avohuollon tukimuoto, josta halutaan koko ajan rakentaa vaikuttavampaa ja tehokkaampaa. Ryhmämuotoista toimintaa halutaan lisätä, joten sen merkityksellisyydestä on hyvä olla tutkittua tietoa. Yhteistyöyksikössä ryhmätoiminta vaatii erityispanosta, koska vanhempien motivointi ryhmämuotoiseen toimintaan on haastavaa.

2 PERHE JA PALVELUT

Jokainen ihminen on perheen tai suvun jäsen, vaikka eläisi yksin. Perhe liittyy biologiaan ja politiikkaan, mutta ennen kaikkea se on kokemus, joka voi myös muuttua. (Rönkkö & Rytönen 2010, 9.) Perhe muodostuu yhdessä asuvista avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevista henkilöistä sekä heidän lapsistaan tai toisesta vanhemmasta lapsineen. Perhe on lapsiperhe, jos kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Tilastokeskus. Käsitteet. Perhe.) Vaikka yleisimpänä perhetyyppinä pidetään edellä kuvattua ydinperhettä, lainsäädännössä perhettä lähestytään usein myös esimerkiksi sukulaisuuden tai yhteisen talouden näkökulmasta. Nykyään yhä useampi kuitenkin ajattelee, että jokaisella ihmisellä on oikeus määritellä oma perheensä. (Faurie & Kalliomaa-Puha 2010, 28-29.) Perheen muodosta huolimatta sille on tarjolla erilaisia tukimuotoja vaikeisiin tilanteisiin tai niiden ennaltaehkäisyyn.

2.1 Perheiden peruspalvelut

Sosiaalihuoltolain mukaan lapsella ja hänen perheellään on oikeus lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömiin sosiaalipalveluihin, jotka tukevat vanhempia ja huoltajia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Kaikissa lasta koskevissa sosiaalihuollon toimissa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. (L 1301/2014.) Perheille suunnattujen palveluiden kokonaisuus koostuu sosiaali-, terveys-, opetus-, liikunta- ja kulttuurialojen tarjoamista palveluista. Näitä täydentävät esimerkiksi seurakuntien, erilaisten järjestöjen sekä yksityisten yritysten palvelut. Palveluiden tavoitteena on tukea lasten ja perheiden osallisuutta, toimintakykyä ja hyvinvointia. Kaikki perheet ovat oikeutettuja peruspalveluihin, joita tarjotaan esimerkiksi perhekeskuksissa, varhaiskasvatuksessa sekä opiskeluhuollossa. Perhekeskukset sisältävät monia palveluita, kuten äitiys- ja lastenneuvolan, lapsiperheiden kotipalvelun sekä lapsiperheiden sosiaalityön. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut.)

2.2 Lastensuojelu

Lastensuojelu on määritelty laissa ja siihen kuuluu vanhempien ja huoltajien tukeminen kasvatustehtävässä tarjoamalla erilaisia palveluita ja tukitoimia. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Lastensuojelun tehtävänä on huomioida ensisijaisesti lapsen tarpeet ja pyrkiä ennaltaehkäisemään ongelmia sekä puuttua jo olemassa oleviin ongelmiin mahdollisimman varhain. (L 417/2007.) Lastensuojelun asiakas on perheen lapsi tai lapset, joten kaikki työskentely tulee aina mieltää lapsen kautta. Taustalla on kuitenkin ajatus siitä, että vaikka lasta autettaisiin kuinka hyvin, perheen toimintatavat ja kulttuuri liittyvät hänen ongelmiinsa eri tavoin. Ilmapiiiri perheessä, sen erilaiset toimintamallit sekä se, kenen tarpeita kuunnellaan, voivat altistaa lapsen ongelmille tai ylläpitää niitä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 38.)

Helsingissä lastensuojeluasiakkuus alkaa lastensuojelutarpeen arvioinnissa, jossa sosiaalityöntekijät ottavat vastaan lastensuojeluilmoitukset ja käsittelevät ne. Käsittelyn tulee tapahtua seitsemän arkipäivän aikana ilmoituksen saapumisesta ja arviointia tekevä sosiaalityöntekijä päättää, onko lastensuojelutarpeen selvitys tarpeellista. Lastensuojeluasiakkuuden alkaessa lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tehtävä on etsiä yhdessä lapsen ja perheen kanssa ratkaisuvaihtoehtoja heidän ongelmatilanteidensa selvittämiseen. Tämä aloitetaan tekemällä asiakassuunnitelma, johon kirjataan lapsen ja perheen tuen tarve sekä palvelut, joiden avulla näihin tarpeisiin pyritään vastaamaan. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä pystyy tarjoamaan perheelle erilaisia avohuollon tukitoimia, jotka ovat tarjolla lastensuojelun asiakkuuden kautta ja ovat perheelle ilmaisia. Näihin tukitoimiin kuuluvat esimerkiksi tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Sosiaalityöntekijä voi myös tarjota lapsen kuntoutusta tukevia hoito- ja terapia-palveluita sekä taloudellista tukea muun muassa lapsen harrastamiseen. (L 417/2007; Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut. Lapsille ja perheille. Lastensuojelu. Sosiaalityö. Lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki/Avohuollon sosiaalityö.)

Lastensuojelun tehtäviin kuuluvat myös lapsen huostaanotto tai sijoitus, jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä lapsen auttamisessa. Sijoitus voidaan myös järjestää avohuollon tukitoimena, jos se on asiakassuunnitelman mukaan tarkoituksenmukaista ja lapsen huoltaja suostuu siihen. Jos lapsen terveys tai turvallisuus on uhattuna, kiireellinen sijoitus on mahdollista ilman lapsen tai huoltajan suostumusta. Heidän mielipiteensä tulee lain

mukaan selvittää, mutta selvityksen voi jättää tekemättä, jos sen aiheuttama sijoituksen viivästyminen uhkaa lapsen turvallisuutta tai terveyttä. Sekä avohuollon sijoitus että kiireellinen sijoitus ovat aina väliaikaisia toimenpiteitä. Pidempiaikainen huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen tulevat avuksi, jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista ja laissa huostaanotolle asetetut edellytykset täyttyvät. (L 417/2007; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Huostaanotto/ Mitä on lastensuojelu?. Lastensuojelun palvelujärjestelmä.)

2.3 Lastensuojelun tehostettu perhetyö

Perhetyö on perheen hyvinvoinnin tukemista sen voimavaroja vahvistamalla sekä vuorovaikutusta parantamalla, ja sitä tehdään useimmiten sosiaalitoimen, neuvolan, päivähoiton tai koulun kautta. Perhetyö on sosiaalihuoltolaissa määritelty palvelu, joka ei välttämättä vaadi lastensuojelun asiakkuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Sosiaalipalvelut. Perhetyö.) Perhetyöksi voidaan kuitenkin kutsua myös esimerkiksi perhekahviloissa tai –taloissa tehtävää toimintaa (Kuronen & Lahtinen 2010, 65). Perhetyö on käsitteenä vaikeasti avautuva, mikä heikentää apua tarvitsevien perheiden mahdollisuutta ymmärtää, mitä perhetyön tarjoama tuki on (Alatalo ym. 2017, 19).

Kun uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan vuonna 2015, myös lastensuojelulakia muokattiin. Tuolloin lastensuojelun avohuollon tukitoimia määrittelevään pykälään (36§) lisättiin tehostetun perhetyön käsite erotuksena sosiaalihuoltolain mukaisesta perhetyöstä. Perhetyön liittyessä lastensuojelun asiakkuuteen sen tärkein tavoite on varmistaa perheen arjen turvallisuus sekä lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisten tekijöiden toteutuminen. (Alatalo ym. 2017, 13, 22). Lastensuojelun tehostettua perhetyötä voidaan käyttää ennaltaehkäisevästi lapsen ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi, mutta myös viimeisenä työmuotona muutoksen saamiseksi, jottei lasta tarvitse sijoittaa kodin ulkopuolelle (Pölkki, Vornanen & Colliander 2016, 502).

Tehostetun perhetyön lähtökohtana ovat perheiden arjesta nousevat tarpeet, jotka voivat liittyä esimerkiksi lasten kasvatukseen ja kehitykseen, vanhemmuuden tukemiseen tai perheen hyvinvoinnin lisäämiseen (Rönkkö & Rytönen 2010, 27). Helsingin kaupungin sivuilla kerrotaan, että lastensuojelun perhetyö voi olla esimerkiksi keskusteluapua,

neuvontaa, tukea erilaisissa arjen haasteissa ja yhdessä tekemistä. Sisältö muokataan aina perheen tarpeiden mukaan. (Helsingin kaupunki. Lastensuojelu. Lastensuojelun perhetyö.) Tavoitteet on tärkeää sopia yhdessä perheenjäsenten kanssa selkeästi ja mahdollisimman konkreettiseksi, jotta sekä vanhemmat että lapset tietävät ne. Tämä tekee perhetyön edistymisen ja laadun arvioimisesta helpompaa. (Kuronen & Lahtinen 2010, 75.)

Jotta apu osattaisiin suunnata ja ajoittaa mahdollisimman oikea-aikaisesti lapsen ja perheen tuen tarpeisiin nähden, perhetyön kokonaisuuden suunnittelussa tulee työskentelyn painopiste asettaa perheen ja sen jäsenten elämäntilanteen mukaan (Alatalo ym. 2017, 59). Perheen auttamisessa ja tukemisessa pyritään huomioimaan eri perheenjäsenten omat näkemykset ja tarpeet. Keskustelemalla sekä lasten että vanhempien kanssa jokainen tulee kuulluksi ja työskentelymenetelmät pystytään valitsemaan perheille sopiviksi. Vuorovaikutus on tämän takia keskeisin työväline perhetyössä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 41.) Lapsi ei voi tehdä muutosta yksin, joten lastensuojelun perhetyötä tehdään koko perheen kanssa. Perhetyö on muutostyötä, jota pyritään edistämään konkreettisella tuella ja tiiviillä ohjauksella perheen arjessa ja vuorovaikutuksen ongelmatilanteissa (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 82).

Nykyään perhetyö on yksi käytetyimmistä lastensuojelun tukimuodoista. Suomen jokainen kunta tarjoaa perhetyötä jossain muodossa (Kuronen & Lahtinen 2010, 73). Palvelumuotojen laajasta vaihtelusta huolimatta perhetyö kiinnittyy aina jollain tavalla perheen arkeen ja työskentely koskee koko perhettä. Perhetyö on moniulotteista ja liikkuvaa, koska kohteena on toisaalta yksittäinen lapsi ja hänen perheenjäsenensä omine kokemuksineen ja tunteineen, toisaalta perheenjäsenten keskeiset suhteet sekä perheen arjen toimivuus. Tämän takia työskentelynkin tulisi olla monimuotoista. (Alatalo ym. 2017, 32.) Elämönhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönotto korostuu perheen arjen selviytymistä vahvistettaessa (Rönkkö & Rytönen 2010, 40). Erilaisia elämäntaitoja, kuten rakentavaa kommunikointia sekä neuvottelua, opettelemalla perheenjäsenet edistävät positiivisempaa perhe ympäristöä (Pölkki ym. 2016, 514).

2.4 Ryhmät osana lastensuojelun perhetyötä

Perhetyö on tavallisesti perhekohtaista eli työntekijä tapaa yhtä asiakasperheistään kerrallaan perheen normaalissa toimintaympäristössä. Perhetyötä voidaan kuitenkin järjestää myös ryhmämuotoisena, jos se on tavoitteiden mukaista. (Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystoimi. Lastensuojelun perhetyö.) Lastensuojelun perhetyön palveluissa on tarjolla erilaisia ohjattuja ja temaattisia vertaistukiryhmiä ja ne ovat tärkeä osa perhetyön kokonaisuuden vaikuttavuutta (Alatalo ym. 2017, 48). Tärkeää ryhmän onnistumisen kannalta on se, että osallistujat kokevat ryhmän kasvua ja voimaantumista edistävänä. Tämä vaatii turvallista ympäristöä sekä sallivaa ja hyväksyvää ilmapiiriä. Monet osallistujat ovat tietoisia omista puutteistaan ja ongelmistaan sekä mahdollisesti niistä tekijöistä, jotka ovat aikaisemmin estäneet muutosta heidän elämässään. (Lindroos 2009, 25.) Lasten läsnäolo ryhmässä on tärkeää huomioida, koska se vaikuttaa olennaisesti sisältöön. Lasten kanssa vaikeiden asioiden käsitteleminen sujuu helpoiten toiminnan kautta. Heidän on myös saatava kokemus tuesta ja turvasta ollakseen valmiita kertomaan omia ajatuksiaan. Tämä vaatii työskentelyn tapahtumista lasten ehdoilla sekä tavalla, johon he ovat voineet itse vaikuttaa. (Järvinen ym. 2012, 34.)

Kaikilla ryhmän osallistujilla on erilaiset odotukset ja käsitykset tulevasta ryhmästä. Aikaisempi ryhmäkokemus, ryhmän kokoontumisen syy sekä oma asema ryhmässä asettavat osallistujat keskenään erilaiseen asemaan. Toiset saattavat jännittää jokaista tapaamista, kun taas toiset tietävät alusta alkaen paikkansa ryhmässä. Ensimmäisillä kokoon- tumiskerroilla vuorovaikutus ja kiinnostus kohdistuvat vahvasti ryhmän ohjaajaan sekä hänen pätevyyteensä ja luotettavuuteensa. Oman paikan löytäminen ryhmässä voi olla vaikeaa ja siksi ohjaajalta etsitään vihjeitä oikeasta tavasta olla ryhmässä. (Kopakkala 2005, 59, 63.) Ryhmän alkuvaiheessa ohjaajan tehtävänä on huolehtia tutustumisesta, koska se tuo mukavuutta ja vähentää osallistujien ahdistusta (Niemistö 2007, 179).

Perhetyön arvioinneissa mietitään jokaiselle perheelle heille sopivia työskentelytapoja, jotka pyritään löytämään yhdessä keskustelemalla ja kokeilemalla. Ei ole olemassa mitään tiettyä työmallia tai menetelmää jokaiseen tilanteeseen ja tarpeeseen, vaan niitä käytetään perheen tarpeiden mukaan. Tärkeintä on, että työskentelytavat tukevat yhdessä so- vittujen tavoitteiden saavuttamista. (Rönkkö & Rytönen 2010, 42.) Niemistön (2007,

71) mukaan mikään ryhmä ei kuitenkaan ole ehdottoman hyvä kaikille ihmisille kaikissa tilanteissa ja tämä on mielestäni hyvä huomioida perhetyön ryhmiä muodostaessa.

3 RYHMÄT JA NIIDEN VAIKUTTAVUUS

Suurin osa ihmisistä kuuluu jonkinlaiseen ryhmään, kuten lapsen koululuokan vanhempiin tai harrastusjoukkueeseen. Satunnaisessa ryhmässä ei ole yhteisiä sääntöjä ja ihmiset seuraavat omia yksilöllisiä tavoitteitaan, kun taas tietyssä ryhmässä on yhdessä sovitut säännöt ja yhteinen, rajattu tavoite. Ihmiset yleensä tietävät, kun he kuuluvat ryhmään. Joukko ihmisiä muuttuu ryhmäksi, kun heillä on mahdollisuus vuorovaikutukseen sekä tieto siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Uutta ryhmää muodostettaessa selvitetään sen tavoite ja tutustutaan sen tehtävään. Tutussa ryhmässä toimitaan eri tavalla kuin tuntemattomassa ja siksi ryhmän muodostusvaiheessa tunnelma voi olla jännittynyt ihmisten rakentaessa kontaktia toisiinsa. Myöhemmin ryhmän jäsenet omaksuvat sekä oman että toistensa roolin ryhmässä ja yhteinen ryhmähenki muodostuu. Tämä synnyttää yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Kopakkala 2005, 32-50.)

3.1 Ryhmätoiminnan vaikuttavuus

Ryhmien vaikuttavuuteen liittyy monia asioita ja erilaiset ryhmät voivat olla eri tavalla vaikuttavia. Saman ryhmän voi kokea myös eri tavalla vaikuttavaksi omien lähtökohtien mukaan. Ryhmä voi toimia toiselle esimerkiksi tietolähteenä ja seurana, kun toinen taas kokee sen terapiana. Vaikuttavuuteen liittyy myös ryhmän osallistujien kyky antaa ja vastaanottaa tukea. Jokainen osallistuja on yksilö, joka ottaa tapaamisista sen tuen, jonka hän kokee sillä hetkellä tarvitsevansa. (Mikkonen & Saarinen 2018, 57, 60.) Ryhmien vaikuttavuuteen liittyy myös esimerkiksi toivon herääminen, samaistuminen, oivaltaminen sekä vertaistuki (Leinonen 2009, 136-137).

Toivon herääminen ja ylläpitäminen ryhmässä on tärkeää, jotta asiakas pysyy ryhmässä sekä saa ryhmästä irti enemmän (Yalom & Leszcz 2005, 4) Ryhmä luo tilan erilaisten ristiriitojen kohtaamiseen ja niiden ymmärtämiseen. Uudessa tilanteessa löydetään ratkaisuja vanhoihin ongelmiin. (Leinonen 2009, 140.) Ryhmä ei kuitenkaan ole mitään, ilman sen osallistujien keskeistä yhteyttä. Yhteenkuuluvuuden tunne ja hyväksyntä ovat monissa ryhmissä tärkeimpiä tekijöitä yksilön kehityksen kannalta. Niiden avulla osallistujat tuntevat olonsa mukavaksi ryhmässä, arvostavat sitä ja tuntevat olevansa

arvostettuja ryhmän jäseniä, joita muut osallistujat tukevat. (Yalom & Leszcz 2005, 55-57.) Kiinteässä ryhmässä osallistujat kokevat olonsa turvalliseksi ja uskaltavat ottaa riskejä kertoen omasta elämästään avoimesti. Tällaisessa ryhmässä osallistujat uskaltavat myös antaa palautetta toisilleen, mikä tukee yksittäisen osallistujan kehitystä ja ryhmän yhteenkuuluvuutta. (Leinonen 2009,140.)

Luottamuksessa ilmapiirissä vuorovaikutus, tunteiden ilmaisu ja käsittely sekä muiden kuuleminen auttavat toisten kokemuksista oppimisessa ja uusien selviytymiskeinojen löytämisessä (Mikkonen & Saarinen 2018, 21). Osallistujien kertoessa omista kokemuksistaan avoimesti he havaitsevat, etteivät ole yksin tunteidensa ja ongelmiansa kanssa. Monet kokevat vahvaa helpotuksen tunnetta kuullessaan muiden kokemuksia samankaltaisista ongelmista kuin itsellä on. Tämä toistuva samaistumisen tunne luo pohjan pysyvälle muutokselle. Oivallusten kautta osallistujat oppivat tiedostamaan omaa käyttäytymistään ja ymmärtämään sitä paremmin. Ryhmän avulla he pystyvät havaitsemaan käyttäytymisensä motiiveja sekä muistojen ja tiedostamattoman vaikutusta niihin. (Yalom & Leszcz 2005, 6; Leinonen 2009,142-143.)

Ryhmässä osallistujat saavat myös onnistumisen kokemuksia huomatessaan voivansa auttaa muita omien kokemustensa kautta. Hyödyllisyyden ja tärkeyden tunne voi olla itessään monille itsetuntoa kohottavaa ja virkistävää. Osallistujat tarjoavat toisilleen tukea, lohtua ja uudenlaista näkökulmaa, mikä on usein helpommin vastaanotettavissa vertaiselta kuin esimerkiksi ohjaajalta tai työntekijältä. (Yalom & Leszcz 2005, 13-14.) Vertaisryhmässä osallistuja ei ole enää ”asiakas” tai ”potilas”, vaan keskinäinen auttaminen tekee ryhmän jäsenistä tasa-arvoisia (Laimio & Karnell 2010, 18-19). Ryhmässä saatu tuki auttaa selviytymään käytännössä ja se voi parantaa osallistujan elämänhallinnan tunnetta ja opettaa ryhmän jäsenenä toimimisesta, kuuntelemisesta sekä itsensä ilmaisemisesta. Positiivinen kokemus nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta voi olla monelle korjaava kokemus ja kehittää sosiaalisia taitoja. (Mikkonen & Saarinen 2018, 23.)

Ryhmän vaikuttavuuteen liittyykin ennen kaikkea osallistujan kokemus siitä, että ryhmässä voi olla oma itsensä ja kokea olevansa tasavertainen toisten kanssa esimerkiksi sosiaalisesta asemastaan huolimatta. Koska kaikki osallistujat jakavat samoja kokemuksia, jokaisella on mahdollisuus kertoa tilanteestaan, tuntea itsensä hyväksytyksi ja tervetulleeksi sekä saada apua ja vastaavasti auttaa toisia. (Mikkonen & Saarinen 2018, 58.)

Ihminen kasvaa oppiessaan lisää itsestään ja ympäröivästä maailmasta (Leinonen 2009, 135). Erilaiset ryhmät tarjoavat tähän mahdollisuuden.

3.2 Vertaistuki

Vertaistuki tarkoittaa kokemukseen perustuvaa ihmisten keskinäistä tukea. Vertaisuus taas tarkoittaa keskinäistä asiantuntijuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Vertaistuki voi olla monenlaista, esimerkiksi kasvokkain tapahtuvaa ryhmätukea tai tukiperhetoimintaa. Vertaistoimintaa muodostuu kaikkialle, missä tukea tarvitaan ja sopivia osallistujia löytyy. (Mikkonen & Saarinen 2018, 9, 26, 72). Vertaistuen kautta ihmiset saavat toisiltaan sellaista tukea, mitä ammattilaiset eivät pysty tarjoamaan. Tämä perustuu siihen, että vain samoja asioita kokeneilla voi olla kokemukseen pohjaavaa tietoa. Usein vertaistoinnassa osanottajat kokevat tulevansa ymmärretyiksi ja hyväksytyiksi paremmin kuin missään muualla. Vertaistuki perustuu kokemusasiantuntijuuteen ja siihen liittyy kaikkien osallistujien välinen tasa-arvo ja kunnioitus. (Laimio & Karnell 2010, 11-13.)

Perheiden keskeinen vertaistuki ei kuitenkaan ole vielä niin yleistä, vaikka se voisi olla monille hyödyllistä. Syitä tähän saattavat esimerkiksi olla Alatalon ym. (2017, 49) raportissa esiin nouseva lastensuojelun palveluiden leimaavuuden kokemus ja asiakkaan tunne epäonnistumisesta. Raportin mukaan vertaistukiryhmiä tulisi myös tarjota enemmän ja ryhmien vetäminen ei saisi olla vain vapaaehtoisten vastuulla, vaan panostuksen tulisi tulla lastensuojelun työntekijöiltä (Alatalo ym. 2017, 50). Jokaisessa perheessä on kuitenkin joitain turvallisuutta ja hyvinvointia ylläpitäviä sekä niitä lisääviä toimintatapoja, joiden näkeminen ja tukeminen on tärkeää (Rönkkö & Rytönen 2010, 38). Vertaistuki ja yhdessä työskenteleminen auttavat yksinäisyyden tunteeseen ja tuovat toivoa paremmasta arjesta. Kokemusten jakaminen muiden samankaltaisessa tilanteessa olevien kanssa vahvistaa kykyä käsitellä omia tuntemuksia ja sietää negatiivisia tunteita sekä mahdollisesti poistaa niihin liittyviä turhia häpeän ja syyllisyyden tunteita. (Leinonen 2009, 136; Rönkkö & Rytönen 2010, 42.) Ryhmäläisiltä saatu tuki on eri asia kuin ammattilaiselta tai perheenjäseneltä saatu. Vertaisryhmä voi olla ensimmäinen ja ainoa paikka, jossa tuntee tulevansa kuulluksi omine ongelmineen ja ajatuksineen. (Laimio & Karnell 2010, 18.) Muiden ryhmäläisten sekä ohjaajan antama palaute mahdollistaa

itsensä näkemisen uudella tavalla ja muiden ihmisten havainnoimisen eri tavalla kuin ennen (Leinonen 2009, 137).

Vertaistuen avulla sekä lapset että vanhemmat saavat mahdollisuuden voimaannuttavaan tukeen samanlaisessa tilanteessa olevilta. Parhaimmillaan vertaistuki parantaa viranomaisten ja asiakkaiden välistä luottamussuhdetta, mikä edistää yhteistä ymmärrystä työskentelyn päämäärästä ja lisää perhetyön vaikuttavuutta. Kokemusasiantuntijan mukaan vanhempien kokemaa riittämättömyyttä ja avuttomuutta voi lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä käsitellä kaikkein parhaiten nimenomaan yhteisöllisesti ja vertaisten kesken. Vertaistuki ei tietenkään ole kaikille automaattisesti sopiva ratkaisu, mutta sitä tulisi kokemusasiantuntijoiden mukaan tarjota systemaattisesti lastensuojelun asiakkaille. (Alatalo ym. 2017, 49-50, 53.)

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksia ryhmämuotoisesta työskentelystä. Toteutin tämän tekemällä yhteistyöyksikössä järjestetyn Vanhempi-lapsi-ryhmän osallistujille seurantahaastattelut noin kaksi kuukautta ryhmän loppumisen jälkeen. Seurantahaastatteluiden avulla kerättiin aineistoa siitä, millaiseksi menetelmäksi perheet kokivat ryhmämuotoisen työskentelyn ja pystyivätkö he soveltamaan omassa arjessaan ryhmässä tehtyjä harjoituksia ja oppimiaan asioita myös ryhmän loputtua.

Tutkimuskysymyksiä suunnitellessani tiedustelin yhteistyöyksiköstä, mitä he erityisesti haluavat tietää. Tässä vaiheessa päätin myös haluavani haastatella mahdollisuuksien mukaan sekä vanhemmat että lapset voidakseni kerätä kokemuksia kaikilta osallistujilta ja koota mielipiteitä ryhmästä monipuolisesti. Minua kiinnosti paneutua erikseen siihen, minkälaista tukea perheet itse kokevat saavansa nimenomaan ryhmämuotoisesta työskentelystä. Kolmannen tutkimuskysymyksen perheen arjen muutoksista huomasin tarvitsevani vasta pidettyäni haastattelut. Erityisesti lasten haastattelut nostivat tarpeen kolmannen tutkimuskysymyksen lisäämiseen, koska lapset eivät tunnistanee saaneensa tukea ryhmästä, mutta moni kertoi huomanneensa muutoksia arjessaan ryhmän jälkeen. Myös vanhemmat toivat haastatteluissaan esiin näitä muutoksia. Vastaukset olivat mielestäni mielenkiintoisia ja yhteistyöyksikölle tärkeää tietoa, joten lisäsin kolmannen tutkimuskysymyksen.

Tutkimuskysymykset:

- Miten perheet kokevat ryhmämuotoisen perhetyön?
- Miten ryhmämuotoinen perhetyö tukee perhettä?
- Millaisia muutoksia perhe on havainnut arjessaan ryhmän jälkeen?

5 VANHEMPI-LAPSI-RYHMÄ

Yhteistyöyksikössä järjestettiin vanhemmille ja alakouluikäisille lapsille yhteinen ryhmä (jatkossa Vanhempi-lapsi-ryhmä), jonka tavoite oli parantaa vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta, antaa keinoja tunnetyöskentelyyn sekä tarjota vertaistukea. Harjoitteleluuni kuului osallistua ryhmään ja avustaa sen ohjaamisessa. Tässä opinnäytetyössä ryhmästä kertomani asiat perustuvat omaan tietooni, jonka olen saanut yhteistyöyksikön vastaavalta ohjaajalta, ryhmän ohjaajilta sekä ryhmään osallistumalla. En lähteistä näitä tietoja ohjaajien nimillä haastatteluiden osallistujien anonymiteetin säilyttämiseksi.

Ryhmä kokoontui kymmenen viikon ajan kerran viikossa ja ryhmäkerta kesti kaksi ja puoli tuntia. Sitä ohjasi kaksi tehostetun perhetyön sosiaali-ohjaajaa sekä lastensuojelun toiminnanohjaaja. Ryhmään osallistui viidestä perheestä yhteensä kuusi vanhempaa ja kuusi 8-12 -vuotiasta lasta. Ryhmään osallistui siis myös vanhempi-lapsi-pareja, joissa oli mukana molemmat vanhemmat tai useampi lapsi. Puhun opinnäytetyössäni vanhempi-lapsi-pareista perheinä, mutta tarkoitan aina vain ryhmään osallistuneita perheenjäseniä enkä koko perhettä.

Jokaisella ryhmäkerralla oli oma teemansa, mutta rakenne pysyi suurin piirtein samana. Teemoja olivat esimerkiksi ”Minun perheeni: hyvän huomaaminen itsessä ja lapsessa”, ”Perheen yhdessäolo ja läheisyys” sekä ”Kuunteleminen, pysähtyminen ja läsnäolo”. Ryhmän alussa jokainen perhe sai oman kansion, jonne kerätä ryhmän aikana saamiaan materiaaleja.

Jokainen ryhmäkerta alkoi yhteisellä kuulumiskierroksella, jonka jälkeen oli ajan riittäessä yhteinen leikki. Esimerkiksi ensimmäisellä kerralla osallistujat tutustuivat toisiinsa janaleikin avulla, jossa ohjaaja sanoi kaksi asiaa ja osallistujat saivat valita itselleen mieluisemman (esimerkiksi koirat vs. kissat). Tämän jälkeen lapset kokoontuivat keskenään eri huoneeseen ja vanhemmat toiseen huoneeseen. Lasten ryhmässä leikittiin tai askarrettiin ja samalla keskusteltiin. Vanhempien ryhmässä keskusteltiin ohjaajan johdolla päivän teemasta ja joillain kerroilla keskustelua heräteltiin esimerkiksi lukemalla ensin teemaan liittyvä artikkeli.

Erillisten ryhmien jälkeen kokoonnuttiin takaisin yhteen ja lapset ja vanhemmat pääsivät tekemään yhdessä erilaisia harjoitteita. Esimerkiksi ”kuunteleminen, pysähtyminen ja läsnäolo” -teemakerralla vanhemman tuli kertoa lapselle päivästänsä. Lapsia oli lasten ryhmässä ohjeistettu olemaan kuuntelematta vanhempaa ja keskittymään kaikkeen muuhun. Harjoituksen jatkuttua hetken, ohjaaja ohjeisti lapsia kuuntelemaan vanhempaa tarkasti ja reagoimaan kuulemaansa. Tarkoituksena oli antaa kokemus aidosta kuuntelemisesta. ”Perheen yhdessäolo ja läheisyys” -kerralla taas puhuttiin esimerkiksi kosketuksesta. Lasten ryhmän lopuksi lapset laittoivat teipinpalasia sellaisiin kohtiin kehossaan, joista tykkäävät tulla kosketuksi. Tämän jälkeen he menivät yhteiseen tilaan, jossa vanhemmat odottivat. Vanhempien tehtävä oli etsiä lapsesta teipinpalaset silmät suljettuina. Harjoituksen lopuksi lapsi kertoi vanhemmalleen, millä tavalla hän haluaa tulla kosketuksi kyseisistä kohdista.

Ryhmäkerrat lopetettiin yhteiseen hiljaiseen tuokioon, jonka aikana vanhempi hieroi omaa lastaan esimerkiksi tennispallolla tai silitteli siveltimellä. Loppurutiineihin kuului myös kansiossa olevan kiitoslomakkeen täyttäminen eli vanhempi kiitti lastaan ja lapsi vanhempaansa jostain ryhmän tai päivän aikana tapahtuneesta.

6 TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytettiin menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Valitsin menetelmäksi teemahaastattelun, koska uskoin sen tuovan laajemman näkökulman osallistujien kokemuksiin kuin esimerkiksi lomakehaastattelun. Haastattelu antaa enemmän tilaa spontaaneille vastauksille kuin lomakehaastattelu. Haastattelija voi osoittaa kuulemisen herkkyyttä tarttumalla näihin vastauksiin ja viemällä niiden avulla haastattelua eteenpäin. (Helavirta 2007, 633.) Koin saavani enemmän tietoa teemahaastattelun avulla, koska lomakkeen täyttäminen yksin voi olla varsinkin alakouluikäiselle lapselle haastavaa ja suullisessa keskustelussa on mielestäni helpompi vastata kysymyksiin monisanaisesti. Vuorovaikutuksellinen haastattelu myös mahdollistaa kysymyksen uudelleen muotoilemisen, jos haastateltava ei esimerkiksi ymmärrä kysymystä.

Vanhempien kanssa haastattelussa käsiteltäviksi teemoiksi valitsin ryhmän sisällön, ryhmän vaikutukset perheessä sekä ryhmän merkityksen perheelle. Lasten kanssa käsitelin teemoista kaksi ensimmäistä, mutta muokkasin kysymykset lapsille ymmärrettävimmiksi (Liite 4). Kävin haastattelurungon läpi yhteistyöyksikössä ja sain hyväksynnän haastattelukysymyksilleni sieltä. Runko toimi teemahaastattelun pohjana, mutta jouduin hyvin usein muotoilemaan kysymyksen uudestaan ja esittämään täydentäviä kysymyksiä.

6.1 Vanhempien haastatteleminen

Haastattelu on hyvin joustava tutkimusmenetelmä ja on siksi käytetyimpiä tiedonkeruumuotoja. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, mikä luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa tilanteessa ja saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34.) Tutkimushaastattelu eroaa arkikeskustelusta siten, että sillä on tietty tarkoitus ja tietyt osallistujaroolit. Haluttu tieto on haastateltavalla ja haastattelijan rooli on ohjata tai vähintään suunnata keskustelua tiettyihin puheenaiheisiin. (Ruusuvoori & Tiittula 2017, 46-47.) Haastattelijan ja haastateltavan eri roolit aiheuttavat haastattelutilanteeseen lähtökohtaisesti epätasa-arvoisen valta-aseman, joka on sekä vahva että ongelmallinen. Vahvuus tulee tilan antamisesta haastateltavalle, kun taas ongelmallisuus liittyy siihen, että haastateltava valitsee kysymykset, usein

johtaa haastattelutilannetta sekä tulkitsee vastaukset. (Helavirta 2007, 631.) Haastateltavan näkökulmasta haastatteluun osallistuminen on kannattavaa, koska hänellä on mahdollisuus tuoda esiin mielipiteensä. Motivaattorina voi toimia tarve kertoa omista kokemuksista tai ajatus siitä, että kertomalla omista kokemuksista voi auttaa muita samoja asioita kokevia. (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 31-32.)

Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta ja teemahaastattelun avulla haastateltavien vastausten perusteella kysymyksiä voi syventää ja tarkentaa tarvittaessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-88). Teemahaastattelun teemoja valitessa ja kysymyksiä muotoillessa tulee muistaa, millaista aineistoa haetaan ja mitä varten (Hyvärinen 2017, 25). Haastateltavat ovat erilaisia ja toisten kanssa valmiita kysymyksiä ei tarvitse yhtä paljon kuin toisten. Haastattelurunko on kuitenkin hyvä olla valmiina, koska se on haastattelijan tukena haastateltavan tuottaessa itsenäisesti vähän vastauksia. (Eskola ym. 2018, 42.) Peruskysymysten suunnittelu on tärkeä osa haastatteluun valmistautumista, vaikkei niitä tarvitsisikaan sellaisenaan haastattelutilanteessa (Hyvärinen 2017, 29). Puolistrukturoituun teemahaastatteluun kuuluu, että haastattelun aihepiiri on etukäteen määritelty, mutta kysymyksiä ei välttämättä ole muotoiltu tarkasti ja niiden järjestys saattaa vaihdella haastatteluissa. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki etukäteen sovitut teemat käydään haastateltavan kanssa läpi, vaikka niiden laajuus ja järjestys saattavat vaihdella haastattelusta toiseen (Eskola ym. 2018, 29-30). Haastattelujen tallentaminen on välttämätöntä ja haastatteluvaiheessa laatua voi parantaa pitämällä huolen siitä, että tekniset välineet ovat kunnossa (Hirsjärvi & Hurme 2010, 75, 184).

Haastattelu tapahtuu haastattelijan aloitteesta ja siksi hänen on tärkeää miettiä, miten vaikuttaa tilanteen onnistumiseen (Eskola ym. 2018, 36). Haastattelijan tulee käyttäytyä ammattimaisesti ja toimia tehtäväkeskeisesti, jolloin etusijalla tutkimuksen kannalta tärkeän tiedon saaminen. Haastattelijan tulee käyttäytymisellään osoittaa luottamuksellisuutta sekä kiinnostusta tekemäänsä työtä kohtaan. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 96.) Teemahaastattelun on tarkoitus muistuttaa tavallista keskustelua. Haastattelijan on tärkeämpää kuunnella haastateltavaa ja reagoida tämän kertomuksiin kuin tuijottaa kysymyslistaa. Johdattelemisen välttämiseksi haastattelijan on hyvä antaa haastateltavan kertoa mahdollisimman vapaasti omista ajatuksistaan haastattelun teemoihin liittyen. (Eskola ym. 2018, 45.)

6.2 Lasten haastattelemisen erityispiirteet

Koska lasten haastattelemisen on mielestäni haastavaa, paneuduin erityisesti lasten haastatteluun etukäteen. Lasten haastattelemisen eroaa aikuisten haastattelusta ennen kaikkea lasten kognitiivisissa valmiuksissa ja eettisissä kysymyksissä (Helavirta 2007, 631). Tutkijan tulee miettiä, miten lapselle kerrotaan tutkimuksesta ja miten varmistaa lapsen oma suostumus haastatteluun osallistumiseen. On tärkeää, että tutkija kertoo itse lapselle tutkimuksesta. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 316.) Vanhemman tutustuttaessa suostumuslomakkeisiin, kysyin lapselta, oliko hänelle kerrottu kuinka paljon haastattelusta ja sen tarkoituksesta. Useimmat lapset eivät tieneet mitään, joten kerroin heille lapsille sopivoin sanoin, mikä opinnäytetyö on, miksi juuri lapsen näkökulma on tärkeä ja lisäksi myös sen, ettei lapsen tarvitse osallistua haastatteluun, jos siltä tuntuu. Kerroin kaikille siitä, ettei kysymyksiin ole oikeita vastauksia ja heidän vastauksensa jäävät vain minun tietooni. Painotin jokaiselle lapselle myös sitä, että keskenkin haastattelun saa sanoa, jos ei enää huvitakaan osallistua. Olin hyvin tarkka tästä, koska lapselle tulee kertoa olevansa kiinnostunut juuri hänen ainutlaatuisista ajatuksistaan ja kokemuksistaan sekä siitä, ettei haastattelija etukäteen tiedä näistä (Hyvärinen 2018, 187).

Haastattelijan kannattaa etukäteen miettiä, kuinka strukturoidun haastattelun haluaa rakentaa. Strukturoidussa haastattelussa täytyy etukäteen miettiä tarkkaan teemat ja kysymykset, jotta ne auttavat lasta kertomaan aiheesta laajasti. Avoimeen haastatteluun haasteita taas asettaa, jos lapsi vastaa niukasti tai kertoo runsaasti aiheen vierestä. Tämä voi turhauttaa haastattelijaa, jolloin hän saattaa esittää jatkokysymyksiä liian johdattelevasti, hämmentää lasta tai tyrehdyttää koko keskustelun. Teemoja ja kysymyksiä suunnitellessa on hyvä muistaa, että niiden tulee olla lapsille ymmärrettäviä ja innostavia. Ne eivät kuitenkaan esimerkiksi muotoilullaan saa rajoittaa puheena olevaan asiaan liittyviä näkökulmia. (Raittila ym. 2017, 321-322.) Roos ja Rutanen toteavat artikkelissaan (2014, 29) lapsen ilmaisun voivan olla hyvin epäselvää ja lyhytsanaista tai hyvin avointa ja suorasuokaista. Lasten erilaiset ominaisuudet, kuten ikä ja temperamentti, pakottavat haastattelijan reagoimaan erilaisiin tilanteisiin haastattelun edetessä ja tähän on hyvä valmistautua. Haastattelutilanteen tulisi olla mahdollisimman vuorovaikutuksellinen ja luonteva, mikä vaatii pysähtymistä ja tilan antamista lapselle ja tämän omalle kerronnalle. (Helavirta 2007, 638.)

Haastattelijan tapa kysyä vaikuttaa keskustelun luonteeseen sekä siihen, millaisen asiantuntija-aseman lapsi saa (Raittila ym. 2017, 323). Lasten kanssa käytin tarvittaessa apukysymyksiä, mutta onnistuneessa haastattelussa kyky kuulla on tärkeämpi kuin kyky kysyä. Haastattelutilanteessa keskeistä on kuunnella lasta sekä tarjota hänelle mahdollisuus tuoda esiin omia kokemuksiaan. (Roos & Rutanen 2014, 43.) Lapsia haastatellessa oli tärkeää huomioida se, etteivät he pysty pohtimaan ryhmän sisältöä ja merkitystä yhtä syvästi kuin vanhemmat. Lasten kannalta olennaista oli, minkälainen kokemus ryhmä heille oli, mitkä asiat olivat jääneet sieltä mieleen ja miten arki oli muuttunut ryhmän jälkeen.

6.3 Aineisto

Olin itse mukana ohjaamassa Vanhempi-lapsi-ryhmää, joten tunsin etukäteen kaikki osallistujat. Kerroin ryhmässä opinnäytetyöstäni sekä haastatteluista ja jaoin osallistujille infokirjeet (Liite 1). Olin vanhempiin yhteydessä ryhmän loputtua puhelimitse, ja kaikki suostuivat lapsineen haastatteluun. Halusin tarjota haastattelun mahdollisuutta kaikille ryhmän osallistujille, koska tutkin ryhmämuotoisen työskentelyn merkitystä perheelle, joten sekä lasten että vanhempien kuuleminen on mielestäni olennaista. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja, jotta kaikkien ääni pääsisi kuuluviin ja tulokset olisivat luotettavimmat.

Haastatteluja oli yhteensä 12, joista puolet oli vanhempien ja puolet lasten haastatteluja. Kaikilta täysi-ikäisiltä osallistujilta pyysin kirjallisen luvan haastattelun toteuttamiseen (Liite 2) ja lasten haastattelemiseen pyysin kirjallisen luvan huoltajalta (Liite 3). Aloitin haastattelutilanteet aina yhdessä vanhemman ja lapsen kanssa saadakseni kirjallisen luvan vanhemmalta lapsen haastatteluun ja kertoakseni molemmille vielä haastatteluiden sisällöstä ja tarkoituksesta. Kävimme myös yhdessä läpi haastattelurungon (Liite 4). Annoin perheiden valita, kenet haastatellaan ensin, mutta jokaisen kanssa lapset olivat haastateltavana ensin. Varmistin vielä, oliko vanhemmalla tai lapsella kysymyksiä ja vastasin niihin ennen kuin vanhempi poistui huoneesta ja haastattelin ensin lapsen. Tämän jälkeen lapsi siirtyi käytävään odottamaan ja haastattelin vuorostaan vanhemman.

Haastattelut järjestettiin samassa rakennuksessa, jossa ryhmä oli, jotta kaikki haastateltavat varmasti löytäisivät paikalle. Tilavarauksen teki yksikön vastaava ohjaaja. Äänitin haastattelut sekä puhelimella että tietokoneella varmistaakseni haastattelun tallentumisen. Kerroin tallentamisesta ja laitteistosta sekä vanhemmille että lapsille ja pyysin siihen luvan suostumuslomakkeissa (Liitteet 2 ja 3). Kerroin haastateltaville etukäteen, että olin varannut aikaa vanhemman haastatteluun tunnin ja lapsen haastatteluun puoli tuntia, mutta haastattelu saa olla myös lyhyempi tai pidempi. Aikuisten haastattelut kestivät 20-45min ja lasten 10-25min. Sain kaikki haastattelut järjestettyä viikon sisällä ja aloitin litteroinnin niiden jälkeen. Tein litteroinnin sanatarkasti, koska koin sen helpottavan työkentelyäni. Litteroituani kaikki haastattelut tekstiä oli yhteensä 39 sivua Arial-fontilla, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Tallensin litteroinnit salasanan taakse yksityiselle tietokoneelleni anonyymiteetin takaamiseksi.

6.4 Aineiston analysointi

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysia, joka aloitetaan päättämällä, mikä aineistossa kiinnostaa. Tämän jälkeen alkuperäisdata pelkistetään ja tutkimuksen kannalta turha aineisto karsitaan pois. Aineiston pelkistämisen jälkeen analyysia jatketaan ryhmittelyllä. Alkuperäisilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja samaan asiaan liittyvät ilmaukset kootaan alaluokkien alle. Luokittelua jatketaan yhdistelemällä alaluokkia yläluokiksi ja lopulta pääluokiksi. Koko analyysin ajan täytyy pitää huolta siitä, että polku alkuperäisdataan säilyy. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104, 123-126.)

Aloitin analysoinnin tekemällä neljä eri taulukkoa. Molemmille tutkimuskysymyksille oli omat kaksi taulukkoaan, joihin kokosin erikseen vanhempien ja lasten vastaukset. Pidin kuitenkin mielessä perheyhteydet voidakseni tarvittaessa vertailla yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia perheiden vastausten kesken. Analyysia jatkaessani huomasin tarpeen myös kolmannelle tutkimuskysymykselle, koska haastateltavat kertoivat paljon siitä, miten ryhmän jälkeen heidän arkensa on muuttunut. Koin näiden vastausten olevan ehdottomasti esittämisen arvoisia anonyymiteetin säilyttämisen rajoissa, joten lisäsin kolmannen tutkimuskysymyksen ja kaksi erillistä taulukkoa lasten ja vanhempien vastauksien analysoimiseksi. Kokosin haastateltavien vastauksia eri tutkimuskysymyksiin ja sain samankaltaisista vastauksista koottua ensin alaluokat ja tämän jälkeen ylä- ja pääluokat. Lasten

haastatteluista tuli yhteensä seitsemän yläluokkaa ja viisi pääluokkaa. Vanhempien haastatteluista yläluokkia tuli yhteensä 12 ja pääluokkia kuusi.

Taulukko 1. Esimerkki luokittelusta

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<i>“keskustelu ja koontuminen ja ajatusten auki puhuminen on aina sitten hyödyksi, tai just omien ajatusten reflektointi”</i>	Vanhempien kanssa keskustelu ja omien ajatusten reflektointi oli hyödyllistä.	Vanhempien keskustelut	Vertaistuen saaminen	Vertaistuki

7 TULOKSET

Vanhemmat osasivat kertoa haastatteluissa ryhmästä monipuolisemmin kuin lapset. Kehitysideoita ja negatiivisia asioita tuotiin myös esiin. Teemoiksi nousivat yhdessä oleminen lapsen kanssa, ryhmän sisältö, vertaistuki sekä arjen muutokset. Lasten haastatteluiden vastauksissa teemoiksi taas nousivat yhdessä oleminen vanhemman kanssa, ryhmän sisältö ja arjen muutokset. Osa haastateltavista lapsista oli niukkasanaisia, mutta jokaisen lapsen haastattelusta on saatu materiaalia tuloksiin. Haastattelutilanteessa erityisesti vanhemmat vastasivat moneen kysymykseen yhtä aikaa, joten vastaukset ovat osittain myös päällekkäisiä eivätkä rajaa toisiaan pois.

Vanhempi-lapsi -ryhmään osallistui myös pareja, joissa oli mukana molemmat vanhemmat tai useampi lapsi. Myös tällaisissa perheissä haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna, joten tulosten kannalta ei ole merkittävää eritellä näitä osallistujia. Anonymiteetin säilyttämiseksi esitän kaikki tulokset oletuksena, että osallistujina olivat yksi vanhempi ja yksi lapsi. En myöskään erittele haastateltavien sukupuolia, koska se on mielestäni tarpeetonta.

7.1 Yhdessä oleminen

Lasten haastatteluissa viisi kuudesta lapsesta kertoi kokeneensa ryhmän kaikin puolin positiiviseksi. Kysyttäessä, mikä oli kivaa, neljä lasta vastasi kaiken olleen kivaa. Vastavasti kysyttäessä, mikä ei ollut kivaa, viisi lasta vastasi ”en tiedä”. Kaikki lapset kertoivat pitäneensä erityisesti yhdessä tekemisestä oman vanhemman kanssa. Neljä lasta ei nimenmyt mitään tiettyä harjoitusta, vaan kertoi yleisesti pitäneensä kaikesta, mitä vanhemman kanssa tehtiin. Kaksi lasta mainitsi erikseen ryhmän loppurutiineihin kuuluvan vanhemman ja lapsen välisen pallohieronnan.

“[Ryhmässä kaikkein kivointa oli] ehkä se kun piti tehdä yhdessä niitä juttuja. Ehkä silleen, et kun ei oltu silleen, että molemmat ois yksin.”

Myös kaikille vanhemmille oli kuitenkin jäänyt ryhmästä parhaiten mieleen yhdessä tekeminen lapsen kanssa. Neljä vanhempaa kertoi myös siitä, kuinka kivaa oli nähdä oman lapsen innostus ryhmää kohtaan. Ryhmä oli irtiotto arjesta sekä vanhemmalle että lapselle. Viisi vanhempaa kertoi myös, että he olivat ryhmässä oppineet uusia asioita lapses- taan ja saivat kuulla uudella tavalla tämän mielipiteitä.

“Lapsi tykkäs käydä siellä ryhmässä, koska se sai sen niinku oman ajan, ettei tarvinnut jakaa mua kenenkään kanssa.”

“Parasta oli se, että me oltiin siellä kahestaan ja lapsi sai kaiken huomion.”

“Siinä oppii kuitenkin tuntemaan omaa lasta, mitä ei niinkun välttämättä arjessa tuu esiin niin helposti.”

Kolme vanhempaa mainitsi haastatteluissa myös oppineensa läsnäolon ja läheisyyden tär- keydestä. Yhteinen hetki lapsen kanssa keskellä viikkoa oli tuonut muistutuksen siitä, kuinka tärkeää on olla läsnä, tehdä yhdessä ja kuunnella lasta myös arjessa.

“Sain ehkä muistutuksen siitä, että olis tärkeää olla enemmän läsnä tai just kuunnella. Antaa semmosta huomioo lapselle erikseen.”

“Tajusin, että lapsikin kaipaa tosi paljon läheisyyttä ja sellasta yhdessä te- kemistä.”

7.2 Ryhmän sisältö

Viidelle lapselle oli jäänyt mieleen lasten ryhmässä tehdyt harjoitukset ja leikit. Askar- telu, tutustumis- sekä janaleikki mainittiin haastatteluissa erikseen kysyttäessä, jäikö joku tietty harjoitus tai leikki mieleen. Myös yhden ryhmäkerran retki, ulkoilukerta sekä ryh- mässä tarjottu välipala oli jäänyt neljän lapsen mieleen positiivisena.

Ryhmän rutiinit olivat neljälle vanhemmalle tärkeä asia. Loppurentoutus, ulkoilukerta ja välipalat mainittiin vanhempien haastatteluissa useampaan kertaan positiivisena kokemuksena. Vanhemmat osasivat myös nimetä tarkemmin kuin lapset harjoituksia, jotka olivat hyviä. Esimerkiksi kuuntelemisharjoitus sekä tunnerata olivat jääneet mieleen kolmelle vanhemmalle. Yksi vanhempi mainitsi pitäneensä myös teippiharjoituksesta, jossa lapset olivat laittaneet teipinpalasia kiinni sellaisiin kohtiin kehossaan, joissa he pitävät kosketuksesta.

“Jäi mieleen se kun lasten piti olla kuuntelematta ja sit mä melkeen suutuin siitä, ku mä en tajunnu et se oli vaa sellanen juttu.”

Vanhempien oma hetki oli jäänyt mieleen neljälle vanhemmalle kuudesta. Kukaan vanhemmista ei osannut nimetä mitään tiettyä aihetta, joka olisi jäänyt erityisesti mieleen, mutta useampi kertoi toisten vanhempien kanssa keskustelemisen olleen positiivinen kokemus. Viisi vanhempaa kertoi olleen mielenkiintoista kuulla toisten mielipiteitä ja ajatuksia vanhemmuuteen liittyvistä kysymyksistä. Vanhempien omalle hetkelle olisi kaivattu yhden haastateltavan mielestä vielä enemmän aikaa kuin ryhmässä oli järjestetty.

“Oli tosi kivoja ne keskustelut mitä meillä oli vanhempien kesken.”

“Keskustelu ja kokoontuminen ja ajatusten auki puhuminen on aina sitten hyödyksi tai just omien ajatusten reflektointi.”

“Aikuisten oma hetki oli monesti mielenkiintoinen ja loppu sitten kesken tai liian lyhyesti. Et ei ehkä saanu sitä aikaa mikä olisi ollut tarpeellinen.”

Vanhemmat osasivat antaa myös enemmän kritiikkiä kuin lapset. Kaksi vanhempaa mainitsi, ettei pitänyt yhteisistä leikeistä. Myös aikataulutus oli kahden vanhemman mielestä mennyt huonosti joillain ryhmäkerroilla. Yksi vanhempi pohti, olisiko ryhmän sisältö tehokkaampi esimerkiksi viikonloppuleirille tiivistettynä. Viisi vanhempaa kuudesta ja viisi lasta kuudesta oli kuitenkin yleisesti ottaen tyytyväisiä ryhmään ja kertoivat osallistuvansa mielellään uudestaan samantyyliiseen ryhmään.

7.3 Vertaistuki

Vanhemmat osasivat kertoa haastatteluissa lapsia selkeämmin, minkälaista tukea he kokivat saaneensa ryhmämuotoisesta perhetyöstä. Vertaistuki nousi haastattelussa selkeästi esiin melkein kaikkien vanhempien kanssa. Neljä vanhempaa kertoi, että he kokivat saaneensa vertaistukea ryhmästä. Yksi vanhempi taas sanoi haastattelussa, että hän koki antaneensa muille vanhemmille vertaistukea ryhmässä. Moni vanhempi toi esiin haastatteluissa sen, että jokainen perhe oli ryhmässä omista syistään ja tämän tietäminen helpotti yhteistyötä.

“Ajattelin, että nää on kaikki perhetyön asiakkaita ja jokaisella perheellä on joku syy miks ne on päätyne perhetyön asiakkaaks eikä kukaan oo täydellinen nii mun ei tarvii pelätä, että mä olisin jotenkin huonompi vanhempi ku muut.”

“Joku toinen ku elää sitä suurinpiirtein samantyyppistä arkee samantyyppisten haasteiden kanssa niin se [vertaistuki] on ihan korvaamaton tuki mitä voi saada.”

Vertaistuki oli useamman mielestä tullut parhaiten esiin vanhempien keskeisissä keskusteluissa, joissa oli saanut jakaa omia ajatuksiaan. Muiden ajatusten kuuleminen oli saanut neljä vanhempaa pohtimaan omaa ajattelutapaansa ja vanhemmuuttaan.

“[Aikuisten keskusteluissa kuuli] erilaisia näkökulmia, mihin voi ite samaistua tosi paljon vaik on iha eri ihminen ja sit välillä mietti että miks mä en oo ajatellu tällä tavalla ennen. Pelkkä tieto siitä, ettei oo yksin tämmösten asioiden kanssa, on tosi tärkeä.”

“[Keskusteluissa sai tietää], miten erilaiset vanhemmat käsittelee ne samat ongelmat niin sitä kautta sai vertaistukea ja apua siihen oman vanhemmuuden löytämiseen.”

Lapset eivät omista haastatteluissaan osanneet vastata kysymykseen ryhmästä saadusta tuesta. Kaksi vanhempaa kertoi kuitenkin omista haastatteluistaan, että he kokivat myös oman lapsensa saaneen ryhmästä vertaistukea.

”Mun mielestä [lapsikin]sai siellä [ryhmässä]vertaistukea, vaikkei se sitä välttämättä ite silleen osaa sanoa. Mut se et se näki, miten erilaiset vanhemmat ja lapset toimii yhdessä oli hyvä.”

7.4 Arjen muutokset

Lasten haastatteluissa vastaus tutkimuskysymykseen ”Miten ryhmämuotoinen perhetyö tukee perhettä?” tuli lasten ajatuksista siitä, miten arki oli muuttunut ryhmän jälkeen. Neljä lasta kuudesta kertoi havainneensa jonkinlaista positiivista muutosta, mutta kaikki eivät osanneet kertoa tarkasti, minkälaisista.

”Mä vaan huomaan, et jotain on muuttunu, mut en mä huomaa mikä silleen, mut kuitenkin et se on hyvä muutos ja kaikki on menny parempi sen ryhmän jälkee.”

Myös vanhemmat kertoivat haastatteluissa arjen muutoksista ryhmän jälkeen. Kaikki sanoivat joko tehneensä lapsen kanssa enemmän ryhmän jälkeen tai ainakin suunnitelleensa enemmän yhteistä tekemistä. Neljä vanhempaa kertoi lisänneensä lapsen huomioimista ja tehneensä lapsen kanssa tälle mieleisiä asioita. Yksi vanhempi sanoi myös ottaneensa lapsen mukaan arkisiin asioihin, kuten ruoanlaittoon tai kaupassakäyntiin.

”Sitä yhdessä tekemistä me ollaan lisättykin aika paljon. Ei sen tarvi olla mitään kummallista, ihan vaan vaikka yhdessä kaupassa tai jotain.”

Neljä lasta kertoi kommunikaation parantuneen vanhemman kanssa. Lapset olivat havainneet tämän eri tavalla eri perheissä.

”Meillä ei oo niin paljon riitoja, et osataan kans keskustella asioist nyt.”

“Tulee puhuttu vähä enemmän [vanhemman] kaa asioist.”

Kuten lapset, myös vanhemmat olivat havainneet eniten muutosta kommunikaatiossa. Vanhemmat nostivatkin esiin samoja asioita kommunikaatioon liittyen, mistä lapset kertoivat omissa haastatteluissaan. Havainnot kommunikaation parantumisesta olivat melkein kaikissa perheissä molemminpuolisia.

“Huomattavasti parempi kommunikaatioyhteys on nyt ja pystytään juttelemaan asioista ja sit lapsikin tuo omia näkemyksiään esille.”

Viisi vanhempaa oli huomannut, miten ryhmän jälkeen lapsen kanssa keskustelu oli ollut helpompaa. Lasta osasi kuunnella ja ymmärtää eri tavalla. Kaksi vanhempaa kertoi myös neuvotelleensa enemmän lapsen kanssa erilaisista arkeen liittyvistä asioista.

“Tajus että voi neuvotella lapsen kanssa enemmän ja se on lisääntyny vähän ja että voi ottaa lapsen mukaan päätöksentekoon joissain jutuissa.”

Kaksi vanhempaa sanoi kokevansa myös luottamussuhteen parantuneen ryhmän aikana hänen ja lapsen välillä. Tämä näkyi kommunikaation lisääntymisenä, kun vanhempi kertoi kokevansa, että lapsi uskaltaa kertoa hänelle enemmän asioita. Lapset olivat myös tuoneet selkeämmin omaa mielipidettään esille, mikä oli auttanut myös vanhempaa lapsen ymmärtämisessä tietyissä tilanteissa.

“[Ryhmä] vaikutti tosi paljon ja positiivisesti, kommunikaatio on pelannu paljon paremmin. Lapsi luottaa muhun enemmän ja mä oon kans oppinu luottamaan lapseen. Se halua nykyään kertoo mulle asioita ja se on ollu tosi iso juttu.”

“Ryhmä on rohkassu lasta, että se antaa enemmän kans sitä omaa mielipidettä ja osaa itekin miettiä sitä sen lapsen kannalta. Pystytään juttelemaan asioista ja se parantaa huomattavasti sitä arkea ja kokonaisuutta.”

Kysyin lapsilta vielä erikseen, kokivatko he oman tai vanhempansa käytöksen muuttuneen jotenkin ryhmän jälkeen. Osa lapsista vastasi kysymykseen hartian kohautuksella,

mutta muutama kertoi muutosta tapahtuneen. Muutoksen kuvailu tuotti enemmän vaikeuksia lapsille, mutta kolme lasta kertoi käytöksen muuttuneen rauhallisemmaksi ja keskustelelevammaksi, mikä liittyy myös edellä mainittuun kommunikaation lisääntymiseen.

“Oma käytös muuttu aika paljon hyvään, mut en osaa sanoa miten.”

“Mun käytös on muuttunu ehk vähän rauhallisemmaks ja [vanhemmankin] käytös on ehk vähän rauhallisempi.”

“Mun käytös on muuttunu siitä, et silloin ku me ei viel tiedetty ryhmää ni mä en pyytäny anteeks, mut nykyää mä pyydän enemmän anteeks [vanhemmalta] ja seki on ehk iha vähä vaa lempeempi.”

Kaksi lasta ei kuitenkaan osannut sanoa ryhmän tuoneen minkäänlaista muutosta. Ryhmässä tehdyistä asioista oli puhuttu vähän tai ei ollenkaan ja lapset eivät osanneet sanoa minkäänlaisen muutoksen tapahtuneen. Vanhemmista taas yksi ei ollut havainnut arjessaan minkäänlaisia muutoksia, mutta hän korosti haastattelussa, ettei hakenutkaan ryhmästä muuta kuin mukavaa yhdessäoloa lapsen kanssa.

Yhdessä haastattelussa vanhempi nosti esille lastensuojelun tehostetun perhetyön tavoitteet ja pohti sitä, miten ryhmä oli edistänyt niitä todella nopeasti verrattuna perhetyön yksilötapaamisiin. Hän koki koko perhetyön aloituksessa asetettujen tavoitteiden toteutuneen ryhmän avulla.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota Vanhempi-lapsi -ryhmään osallistuneiden ajatuksia ryhmämuotoisesta työskentelystä lastensuojelun tehostetussa perhetyössä. Vanhempi-lapsi -ryhmään osallistuneiden asiakkaiden vastausten perusteella voi tehdä johtopäätöksen siitä, että ryhmämuotoinen työskentely koetaan positiiviseksi menetelmäksi. Suurin osa haastateltavista kertoi ryhmän olleen erittäin positiivinen kokemus. Yhdelle kuudesta haastatellusta vanhemmasta ja kahdelle kuudesta haastatellusta lapsesta ryhmäkokemus oli neutraali. Kaikki haastateltavat osasivat kuitenkin kertoa ryhmästä positiivisia asioita. Parilta vanhemmalta tuli kehitysideoita, mutta vain yksi vanhempi ei kokenut tämän tyyllisen ryhmän sopineen hänelle ja lapselleen. Tämä tukee tietoa siitä, että joillekin perheille tietyn tyylinen ryhmä sopii paremmin kuin toisille. Ryhmä oli sisällöltään hyvin toiminnallinen ja ryhmän harjoitukset vaativat ajoittain heittäytymistä, mikä ei välttämättä sovi kaikille. Osa harjoituksista oli vaativampia kuin toiset ja voi olla, etteivät ne vastanneet osallistujien odotuksia.

Yksi ryhmän tavoitteista oli parantaa vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta. Sen huomioiden on hienoa, että ryhmämuotoisen työskentelyn tehokkuus liittyi Vanhempi-lapsi-ryhmään osallistuneiden mukaan juuri yhdessä olemiseen perheen kanssa. Kaikki osallistujat pitivät ryhmässä merkityksellisimpänä sitä, että vanhempi ja lapsi pääsivät viettämään aikaa yhdessä tehden. Haastatteluissa jokainen vastasi sen jääneen ryhmästä parhaiten mieleen. Vaikka esitin lasten ja vanhempien tulokset erillään, haluan kiinnittää huomiota myös siihen, miten samaan perheeseen kuuluvien lasten ja aikuisten vastaukset vastasivat toisiaan. Esimerkiksi, jos lapsi kertoi ryhmän olleen positiivinen kokemus ja saaneen aikaan muutoksia arjessa, myös vanhempi kertoi omassa haastattelussaan vastaavasti.

Viidestä perheestä kolme koki ryhmän jälkeen arjen muuttuneen positiivisesti. Näissä perheissä sekä vanhempi että lapsi osasi kertoa selkeitä muutoksia kommunikaation parantumisessa sekä arjen sujuvuudessa. Vanhemmat osasivat kertoa muutoksista tarkemmin, mutta myös lapset olivat havainneet positiivisia muutoksia ja muutama osasi nimetä muutoksen liittyneen nimenomaan kommunikointiin. Tästä voi päätellä, että sekä vanhempi että lapsi oppivat ryhmässä jotain uutta itsestään tai omasta käytöksestään, mikä näkyi myös ryhmän jälkeen arjessa. On oletettavaa, että yhdessä tekeminen auttoi

ymmärtämään toista paremmin ja se rohkaisi varsinkin useampaa vanhempaa kuuntelemaan lapsensa mielipiteitä useammin ja tarkemmin. Kommunikaatio on vastavuoroista ja todennäköisesti lapsen huomattaessa vanhemman kuuntelevan enemmän, lapsi myös tuottaa enemmän ja on yhteistyökykyisempi.

Kaksi perhettä viidestä ei kokenut ryhmän tuoneen arkeen runsaita muutoksia. Yhdestä perheestä sekä lapsi että vanhempi kertoivat haastatteluissa kokeneensa, ettei ryhmä sopinut heille. Vastaavasti he eivät kokeneet ryhmällä olleen sen suurempaa vaikutusta heidän arkeensa, vaikka molemmat osasivatkin nimetä pieniä muutoksia. Toinen perhe taas ei kokenut muutoksia syntyneen lainkaan, mutta vanhempi korosti, ettei hän odottanutkaan ryhmältä muuta kuin mukavaa yhdessäoloa. Mielestäni tämä kertoo siitä, että ryhmä oli erilainen kokemus jokaiselle osallistujalle. Saman ryhmän voi kokea hyvin eri tavalla omien tavoitteiden ja mieltymysten mukaan. Jos ryhmästä ei kaipaakaan mitään erikoista, siitä jää vähemmän omaan arkeen kuin niille, jotka hakevat ryhmästä apua ongelmiinsa. Samoin ryhmän opit eivät kulje mukana ryhmän jälkeen, jos niitä ei koe itselle hyödyllisiksi tai miellyttäväiksi. Tämä ei mielestäni tarkoita ryhmän epäonnistuneen, vaan se kertoo nimenomaan siitä, ettei yksi ryhmä ole kaikille samanlainen ja täydellinen.

Vanhempien vastauksissa tärkeäksi tekijäksi ryhmän onnistumisessa nousi vertaistuki, joka oli myös yksi ryhmän tavoitteista. Melkein kaikki vanhemmat mainitsivat pitäneensä erityisesti aikuisten omassa ryhmässä käydyistä keskusteluista ja saaneensa niistä paljon. Kolme vanhempaa kertoi myös haastattelussaan kokeneensa oman lapsensa saaneen myös vertaistukea ryhmän muilta lapsilta. Ryhmämuotoisen perhetyön etu on mielestäni siinä, että perheet pääsevät keskenään keskustelemaan mieltä pohdituttavista asioista. On eri asia kuulla sosiaaliohjaajalta toisten vanhempien tekemän tietyllä tavalla, kuin nähdä ja kuulla se itse suoraan toiselta vanhemmalta. Kaksi vanhempaa kertoi, ettei kokenut saaneensa itse vertaistukea, mutta toinen heistä tunnisti todennäköisesti antaneensa muille ryhmän vanhemmille tukea omien puheenvuorojensa kautta. Osa ryhmän voimaa onkin mielestäni siinä, että sen jäsenet ovat erilaisia ja osa näyttää mallia muille. Samaan aikaan, kun toiset saavat tukea vaikeuksiinsa, toiset saavat iloa muiden auttamisesta.

Lapset eivät osanneet sanoittaa ryhmästä saamaansa tukea, vaan heille tärkeämpää oli tekeminen, leikit ja vanhemman kanssa yhdessä olo. Neljä vanhempaa kertoi huomaaneensa lapsen innostuksen ryhmää kohtaan siitä, että lapsi odotti aina ryhmäpäivää. Mielestäni lapsen ja vanhemman yhdessäolo nousi tämän opinnäytetyön tärkeimmäksi

tulokseksi. Lapset selkeästi arvostivat aikaa, jonka saivat viettää kahdestaan vanhempansa kanssa. Arjessa on monesti paljon kiireitä ja vanhemman ja lapsen suhteen ylläpitäminen ja vahvistaminen saattavat jäädä taka-alalle. Kymmenen viikon ajan lapset saivat vanhemmiltaan jakamatonta huomiota ryhmässä kaksi ja puoli tuntia viikossa. Vanhemmille yhteinen aika oli yhtä merkityksellistä kuin lapsille ja kaikki vanhemmat toivat tämän esiin haastatteluissaan. Haastattelujen perusteella vanhemmat mielestäni ymmärsivät yhteisen tekemisen olevan tärkeä osa heidän suhdettaan lapseensa ja useampi vanhempi halusi lisätä sitä arjessa.

9 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Minulle opinnäytetyön eettisyys liittyi aluksi ennen kaikkea lasten haastattelemiseen painutumiseen sekä lupa-asioihin. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaan alle 15-vuotiaan tutkimukseen osallistumisesta päättää huoltaja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018, 4). Lapsen omaa suostumusta kannattaa kuitenkin painottaa yhtä paljon, jotta lapsi haluaa osallistua tutkimukseen (Nieminen 2010, 37). Jos tutkimusta varten haastatellaan lasta, oletetaan, että lapsi pystyy muodostamaan omia näkemyksiään ja kertomaan niistä. Miksei lapsi siis voisi myös ottaa kantaa tutkimukseen osallistumiseensa? (Strandell 2010, 96.) Pidän itse erityisen tärkeänä sitä, että kerroin lapsille haastatteluista tarkasti ja sanoin heille, että haastattelun saa keskeyttää milloin tahansa.

Eettisesti kestävä tutkimus pyrkii olemaan hyödyllistä ja rakentavaa tutkimukseen osallistuville ihmisille eikä ainoastaan välttämään vahingon aiheuttamista heille (Rauhala & Virokannas 2011, 238). Toivon, että haastatteluihin osallistuneet vanhemmat kokivat haluavansa osallistua päästäkseen jakamaan kokemuksiaan laajemmin ja kehittämään ryhmämuotoista perhetyötä. Lapset eivät välttämättä ajatelleet näin itse, mutta olen kiitollinen kaikkien lapsien osallistumisesta sekä heille itselleen että heidän vanhemmilleen. Tutkimusprosessiin vaikuttavat tutkimuspaikan valtasuhteet, rakenteet ja jännitteet (Strandell 2010, 100). Koska opinnäytetyö liittyi lastensuojeluun, on mahdollista, etteivät perheet uskaltaneet kieltäytyä haastattelusta. Yritin kuitenkin tehdä ryhmän osallistujille mahdollisimman selväksi, ettei haastatteluihin osallistuminen liity ryhmään tai heidän asiakkuuteensa mitenkään.

Herkässä asemassa olevien perheiden haastattelemiseen liittyy myös anonymiteetti ja painotin kaikille haastateltaville, ettei mikään opinnäytetyöhön päätyvä tieto ole liitettävissä heihin. Koska kyseessä oli pieni ryhmä haastateltavia, halusin olla hyvin tarkka. Tämän takia en kerro yhteistyöyksikön sijaintia enkä nimeä yksikön vastaavaa ohjaajaa tai ryhmän ohjaajia. Ryhmän sisältöön liittyvät asiat eivät täten ole tarkastettavissa, mutta tein tietoisien päätösten haastateltavien anonymiteetin vaalimiseksi ja toivon, ettei se vaikuta tulosten luotettavuuteen.

Pohdin jo etukäteen paljon sitä, miten haastatteluihin vaikuttaa se, että olin itse osallistunut ryhmään yhtenä ohjaajista. Tulosten luotettavuuden kannalta tämä on mielestäni oleellinen seikka. On mahdollista, että ryhmän osallistujien oli helpompi suostua haastateltavaksi ja kertoa rehellisesti kokemuksistaan, koska he tunsivat minut etukäteen. Eri-tyisesti lasten kanssa uskon, että etukäteen tunteminen auttoi. Lasten haastatteluissa oli rento ilmapiiri ja suurin osa lapsista kertoi kokemuksistaan hyvin avoimesti, vaikka haastattelutilanne itsessään oli monille varmasti tuntematon. Etukäteen tunteminen on voinut kuitenkin vaikuttaa myös päinvastoin. Koska olin yksi ryhmän ohjaajista on mahdollista, etteivät kaikki haastateltavat uskaltaneet kertoa negatiivisista asioista minulle rehellisesti.

Opinnäytetyöprosessini alkoi hyvin nopeasti ja jouduin aikataulullisista syistä suunnittelemaan haastattelurungon vauhdilla. Vasta vastauksia analysoidessani huomasin, että lapsille esittämäni kysymys heidän käytöksensä muutoksesta oli hieman johdatteleva. Muutokset kommunikaatiossa liittyvät arjessa usein käytökseen ja tämä näkyy tuloksissa. Lapset eivät olisi välttämättä kertoneet nimenomaan käytöksensä muutoksesta haastatteluissa ilman tätä kysymystä. Aikuiset kuitenkin toivat kommunikaation muutokseen liittyvät havaintonsa esiin heti kysyessäni arjen muutoksista.

Tulosten luotettavuutta tarkasteltaessa on hyvä huomioida se, että kaikkia positiivisia muutoksia ei voi yhdistää suoraan vain ryhmään. Perheet ovat voineet saada tukea jostain muualta ennen ryhmää, sen aikana tai sen jälkeen. Ryhmään osallistuminen on voinut vain vahvistaa joistain muista palveluista saatua tukea tai toisin päin. Tämä ilmeni jo haastatteluissa, koska osa vanhemmista ei osannut sanoa, oliko ryhmästä saatu jotain erityistä tukea tai oliko juuri ryhmästä saatu tuki vaikuttanut merkittävästi arkeen. Vanhemmatkin tiedostivat palvelut kokonaisuutena, mutta moni kertoi kokeneensa ryhmän olleen tehokas menetelmä.

10 POHDINTA

Sain aiheen opinnäytetyölleni opintoihini kuuluvan harjoittelun kautta lastensuojelun tehostetussa perhetyössä. Harjoitteluohjaajani kertoi kokevansa, että erilaisia ryhmiä voisi hyödyntää lastensuojelussa enemmän ja toivoi lastensuojelun perhetyön ryhmien merkityksellisyyttä tutkittavan. Osa ryhmistä on vakiintunut osaksi lastensuojelun perhetyötä, mutta osallistujien tai ohjaajien löytäminen kaikkiin ryhmiin tuntui olevan haaste. Myös Alatalon ym. (2017, 53) työryhmän mukaan olisi erityisen tärkeää panostaa vertaistuen ja yhteisöllisen tuen muotojen kehittämiseen nykyistä organisoituneemmin ja laajemmin osana perhetyötä. Aihe kuulosti minusta heti alusta alkaen mielenkiintoiselta, koska ryhmämuotoinen työskentely kiinnostaa minua menetelmänä. Se tuntui myös tehokkaalta vaihtoehdolta tavalliselle työskentelytavalle, jossa perheitä tavataan yksi kerrallaan. Halusin päästä tutkimaan, kokevatko perheet itse ryhmämuotoisen työskentelyn tehokkaana ja mieleisenä.

Opinnäytetyön kirjoittaminen on prosessi ja opin jokaisessa opinnäytetyön vaiheessa lisää. Eniten koen oppineeni haastattelemisesta sekä haastattelujen suunnittelemisesta. Tullevaisuudessa osaan valmistautua haastatteluihin monipuolisemmin. Olisin voinut hyödyntää esimerkiksi haastattelutilanteen harjoittelemista ennen varsinaisia haastatteluja. Se olisi auttanut haastattelurungon kokeilemisessa ja olisin mahdollisesti osannut kyseenalaistaa kysymysten muotoilun ja huomata johdattelevuuden lapsen käytökseen liittyvässä kysymyksessä. Koska olin osallistunut ryhmään itse, tiesin usein, mistä haastateltava puhui. Siksi en kysynyt jatkokysymyksiä ryhmän sisältöön liittyvistä asioista. Myöhemmin tajusin, että tämä vaikutti haastatteluiden pituuteen ja jatkokysymykset olisivat saattaneet tuottaa lisää vastauksia tutkimuskysymyksiini. Esimerkiksi kysyessäni haastateltavalta lapselta hänen lempitekemisistään ryhmässä, lapsi vastasi ”se teippijuttu”. Jos en olisi ollut ryhmässä mukana itse, olisin pyytänyt lasta kertomaan minulle, mitä teippijuttu tarkoittaa ja mitä siinä tehtiin. Tätä kautta olisin saanut lisää aineistoa haastatteluista. Jälkeenpäin ajateltuna tämä johtui selkeästi omasta roolien sekoituksestani. Ryhmässä olin ohjaajan roolissa, kun taas haastatteluissa minun olisi pitänyt olla puhtaasti tutkijan roolissa ja olla tarkempi.

Haastateltavat ovat erilaisia ja se näkyi selkeästi haastatteluissani. Toinen saattaa tuottaa paljon jo pienestä haastattelijan antamasta vihjeestä, kun toinen taas vastailee lyhyesti ja vaatii enemmän houkuttelua (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 69). Huomasin eron omissa haastatteluissani. Aikuisten kohdalla lisäkysymysten esittäminen ja pieni houkuttelu oli helpompaa kuin lasten. Lapsista useampi vastasi kysymyksiin aina ensin ”en tiedä”. Koin tämän haastavaksi, koska uskoin jokaisella lapsella olevan sanottavaa aiheeseen liittyen. Haastattelija ei saa kuitenkaan painostaa lasta. Ei voi tietää, tietääkö lapsi vastauksen vai ei vastatessaan ”en tiedä”. On myös mahdollista, ettei lapsi ole ymmärtänyt kysymystä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 131.) Lasten haastatteluissa kysyin, mitä lapsi muistaa ryhmästä, mikä oli kivaa ja mikä ei ollut kivaa. Näihin kysymyksiin osa lapsista vastasi hiljaisuudella. Tällaisissa tilanteissa yritin välttää johdattelevia kysymyksiä ja yritin esittää kysymykset tarkemmin, kuten ”muistatko jotain, mitä lasten omassa ryhmässä tehtiin” tai ”jäikö joku juttu mieleen, mitä teit vanhemman kanssa?” Tarkemmin kysyminen auttoi saamaan vastauksen lapselta ja koen onnistuneeni välttämään johdattelua.

Opinnäytetyön tekeminen ryhmiin liittyvästä aiheesta sai minut pohtimaan ryhmämuotoisen työskentelyn hyödyllisyydestä omassa tulevassa ammatissani. Olen aina pitänyt ryhmämuotoisesta työskentelystä, koska se tarjoaa keinon päästä kohtaamaan vertaisia ja jakamaan ajatuksia. Minusta oli mielenkiintoista tutustua tutkimustietoon ryhmien vaikuttavuudesta. Tulevaisuudessa haluan ehdottomasti mahdollisuuksien mukaan osallistua erilaisten tukiryhmien ohjaamiseen ja auttaa ihmisiä löytämään tukea toisistaan ryhmämuotoisen työskentelyn avulla. Jäin miettimään erilaisia ryhmiä sekä niiden oikea-aikaisuutta. Vanhempi-lapsi-ryhmä ei ollut kaikille perheille oikeanlainen tai oikea-aikainen. Ryhmät koostuvat useammasta toisilleen usein tuntemattomasta ihmisestä, mikä vaikuttaa ryhmän henkeen. Vaikka ryhmän osallistujat valittaisiin kuinka huolellisesti tahansa, ryhmän toimivuutta ei voi etukäteen tietää. Ohjaajat pystyvät vaikuttamaan ryhmän kokonaisuuteen. On kuitenkin rajallista, kuinka paljon ohjaaja voi tehdä ryhmähengen muodostumisen eteen, jos osallistujat eivät koe ryhmää itselleen sopivaksi. Haluan tulevaisuudessa olla hyvin valmistautunut ja kouluttautunut ryhmänohjaaja pystyäkseen toimimaan mahdollisimman ammatillisesti ja kannustavasti.

Olen tyytyväinen saamistani vastauksista tutkimuskysymyksiini ja koen saavuttaneeni opinnäytetyölleni asettamat tavoitteet. Tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset tukevat aikaisempaa tietoa vertaistuen sekä vanhemman ja lapsen yhdessä olon merkityksestä.

Olin yllättynyt siitä, että kaikki ryhmän osallistujat halusivat tulla haastateltaviksi. Tämä oli mielestäni erittäin hyvä, koska sain kuulla kokemuksia ryhmästä kaikilta ryhmän osallistujilta. Vanhempi-lapsi-ryhmä oli ilmeisesti hyvin onnistunut sisällöltään ja rakenteeltaan, koska suurin osa haastateltavista ilmaisi halun osallistua samanlaiseen ryhmään uudestaan. Tämän opinnäytetyön perusteella ryhmä oli suurimmalle osalle sekä lapsista että vanhemmista positiivinen kokemus ja sen merkitys näkyi arjessa ryhmän jälkeen. Koska suurin osa osallistujista oli tyytyväisiä ryhmään, on tämän opinnäytetyön tulosten mukaan kannattavaa järjestää vastaavanlaisia ryhmiä. Mielestäni tulevaisuudessa erilaisia lastensuojelun ryhmiä kannattaisi tutkia enemmän, jotta saataisiin tarkempaa ja monipuolisempaa tietoa ryhmäkokemuksista juuri lastensuojelun viitekehyksessä. Ryhmiä järjestetään myös erikseen lapsille ja vanhemmille eri teemoihin liittyen. Kokemukset tällaisista ryhmistä saattaisivat olla erilaisia ja siksi tutkimisen arvoisia.

LÄHTEET

- Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. (2017). *Lapsikeskeinen suojele ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa: Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä*. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, työpäperi 21/2017. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 27-51). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Faurie, M. & Kalliomaa-Puha, L. (2010). Jääkaappi, osoite vai sukulaisside? Perheen määritelmät sosiaalilainsäädännössä. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.), *Perhepiirissä* (s.28-61). Helsinki: Kelan tutkimusosasto HE 164/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164.pdf>
- Helavirta, S. (2007). Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista herkkymistä, joustoa ja tasapainottelua. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(6), 629-640. Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>
- Helsingin kaupunki. Lastensuojelu. Lastensuojelun perhetyö. Saatavilla <https://www.hel.fi/sote/fi/palvelut/palvelukuvaus?id=7537>
- Helsingin kaupunki (10.6.2019). Sosiaali- ja terveystalvetut. Lapsille ja perheille. Lastensuojelu. Sosiaalityö. Lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki. Saatavilla <https://www.hel.fi/sote/toimipisteet-fi/aakkosittain/lastensuojelu/sosiaalityo/arviointi/>
- Helsingin kaupunki (13.8.2019). Sosiaali- ja terveystalvetut. Lapsille ja perheille. Lastensuojelu. Sosiaalityö. Avohuollon sosiaalityö. Saatavilla <https://www.hel.fi/sote/toimipisteet-fi/aakkosittain/lastensuojelu/sosiaalityo/avohuolto/>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2010). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

- Hyvärinen, M. (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 11-45). Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, S. (2018). Toimivan haastattelun yleisiä periaatteita. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen A. (2012). *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Porvoo: Edita.
- Kopakkala, A. (2005). *Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Helsinki: Edita.
- Kuronen, M. & Lahtinen, P. (2010). Supporting families: the role of family work in child welfare. Teoksessa Forsberg, H. & Kröger, T. (toim.), *Social Work and Child Welfare Politics: Through Nordic lenses* (s. 65-81). Bristol: The Policy Press.
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 417/2007 Lastensuojelulaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Laimio, A. & Karnell, S. (2010). Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa T. Laatikainen (toim.) *Vertaistoiminta kannattaa* (s. 9-19). Helsinki: Asumispalvelusäitiö ASPA. Saatavilla http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf
- Leinonen, M. (2009). Mikä ryhmäpsykoterapiassa parantaa? Teoksessa R. Pölönen & T. Sitolahti (toim.), *Ryhmä hoitaa. teoriaa ja käytäntöä* (s. 135-151). Helsinki: Gaudeamus.
- Lindroos, H. (2009). Psykoanalyttisesti suuntautunut pienryhmätyöskentely. Teoksessa H. Lindroos & U. Segercrantz (toim.) *Yksilöksi ryhmässä* (s. 23-40). Helsinki: Gaudeamus Palmenia.
- Mikkonen, I. & Saarinen, A. (2018). *Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tietosanoma.
- Nieminen, L. (2010). Lasten ja nuorten tutkimus: Oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (s. 25-42). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Niemistö, R. (2007). *Ryhmän luovuus ja kehitysehdot*. Helsinki: Gaudeamus Oy.

- Pölkki, P., Vornanen, R. & Colliander, R. (2016). Critical Factors of Intensive Family Work connected with Positive Outcomes for Child Welfare Clients. *European Journal of Social Work* 19(3-4), 500-518.
- Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. (2017). Lasten haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 312-335). Tampere: Vastapaino.
- Rauhala, P. & Virokannas, E. (2011). Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin (toim.), *Sosiaalityön arvot ja etiikka* (s. 235-255). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Roos, P. & Rutanen, N. (2014). Metodologisia haasteita ja kysymyksiä lasten tutkimushaastattelussa. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti* 3(2), 27-47. Saatavilla <http://jecer.org/wp-content/uploads/2014/10/Roos-Rutanen-issue3-2.pdf>
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2017). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 46-83). Tampere: Vastapaino.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). *Monisäikeinen perhetyö*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Strandell, H. (2010). Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (s. 92-112). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Saatavilla. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2.7.2019). Käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Huostaanotto. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (10.9.2019). Käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Mitä on lastensuojelu?. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (6.9.2019). Lapset, nuoret ja perheet. Sosiaalipalvelut. Perhetyö. Päivitetty 15.1.2018. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- Tilastokeskus. Käsitteet. Perhe. Saatavilla <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (25.5.2018). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet. Saatavilla https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_IEEA_tyoryhman_muistio_250518.pdf

Yalom, I. & Leszcz, M. (2005). *The Theory and Practice of Group Psychotherapy*. New York: Basic Books.

LIITE 1. Infokirje

INFORMOINTIKIRJE PERHEELLE

Olet osallistunut perhetyön Vanhempi-lapsi -ryhmään [*ajankohta*], ja toivoisin saavani haastatella juuri sinua ja lastasi [*ajankohta*] opinnäytetyötäni varten paikassa xx. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia ryhmämuotoisen perhetyön merkitystä perheille ja haluaisin kuulla kokemuksianne ryhmästä!

Haastattelussa käydään läpi seuraavia teemoja:

- Ryhmän sisältö
- Ryhmän vaikutukset perheenne arkeen
- Ryhmän merkitys perheellenne

Olen luvallanne teihin yhteydessä, jotta voimme sopia haastatteluajan juuri teille sopivaan ajankohtaan. Toivoisin, että saisin haastatella kaikkia ryhmään osallistuneita perheenjäseniänne erikseen. Voimme tarvittaessa käydä tarkemmin haastattelun sisältöä läpi etukäteen ja vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin, joita teille syntyy. Ennen haastattelua pyydän teiltä vielä kirjallisen luvan haastattelun tekemiseen ja sen nauhoittamiseen sekä aineiston hyödyntämiseen opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöhön päätyvät asiat ovat anonymoituja ja huolehdin, ettei sinua tai lastasi voida tunnistaa. Kaikki teitä koskeva aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua, viimeistään 25.11.2019. Sähköiset poistetaan ja paperinen aineisto laitetaan tietoturvaruoskalaitteeseen. Valmis työ julkaistaan osoitteessa theseus.fi ja halutessanne voin toimittaa teille paperisen version työstä luettavaksi.

Toivottavasti näemme haastattelun merkeissä!

Kaisa Muhonen, *yhteystiedot*

Sosionomi (AMK) opiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 2. Suostumusasiakirja

SUOSTUMUSASIAKIRJA

Opinnäytetyö: Ryhmämuotoisen perhetyön merkitys: Kokemuksia Vanhempilapsi -ryhmästä

Kaisa Muhonen

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

- Minulle on kerrottu opinnäytetyön tarkoitus ja se, että haastattelusta kerättyä aineistoa hyödynnetään vain tässä opinnäytetyössä.
- Annan luvan hyödyntää ryhmässä tehtyä alku- ja loppuhaastattelua sekä välipalautetta opinnäytetyön aineistona.
- Olen tietoinen haastattelussa käsiteltävistä teemoista.
- Suostun antamaan haastattelun liittyen kokemukseeni tehostetun perhetyön ryhmässä.
- Suostun siihen, että haastattelu nauhoitetaan.
- Ymmärrän, että henkilöllisyyteni jää vain haastattelijan tietoon ja että antamiani vastauksia hyödynnetään siten, ettei minua voida niihin yhdistää.
- Ymmärrän, että nauhoite haastattelusta sekä muu aineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.
- Olen tietoinen siitä, että haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voin muuttaa mieltäni siihen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa.
- Ymmärrän, että valmis opinnäytetyö julkaistaan theseus.fi -sivustolla.

Olen lukenut kaikki ylläolevat kohdat ja ymmärrän, että allekirjoittamalla tämän lomakkeen annan suostumukseni haastatteluun.

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 3. Suostumusasiakirja haastateltavan lapsen huoltajalle

SUOSTUMUSASIAKIRJA HAASTATELTAVAN LAPSEN HUOLTAJALLE

Opinnäytetyö: Ryhmämuotoisen perhetyön merkitys: Kokemuksia Vanhempilapsi -ryhmästä

Kaisa Muhonen

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

- Minulle ja lapselleni on kerrottu opinnäytetyön tarkoitus ja se, että haastattelusta kerättyä aineistoa hyödynnetään vain tässä opinnäytetyössä.
- Olen tietoinen lapseni haastattelussa käsiteltävistä teemoista.
- Suostun, että lastani saa haastatella liittyen hänen kokemukseensa tehostetun perhetyön ryhmässä.
- Suostun siihen, että lapseni antama haastattelu nauhoitetaan.
- Ymmärrän, että lapseni henkilöllisyys jää vain haastattelijan tietoon ja että lapseni antamia vastauksia hyödynnetään siten, ettei häntä voida niihin yhdistää.
- Ymmärrän, että nauhoite lapseni haastattelusta sekä muut opinnäytetyössä hyödynnettävät aineistot tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.
- Sekä minä että lapseni olemme tietoisia siitä, että haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja lapsi saa muuttaa mieltään haastatteluun osallistumisesta missä vaiheessa tahansa.
- Ymmärrän, että valmis opinnäytetyö julkaistaan theseus.fi -sivustolla.

Olen lukenut kaikki ylläolevat kohdat ja ymmärrän, että allekirjoittamalla tämän lomakkeen annan suostumukseni lapseni haastatteluun opinnäytetyötä varten.

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 4. Haastattelurunko

ALUSTAVA HAASTATTELURUNKO

TUTKIMUSKYSYMYKSET:

- Miten perheet kokevat ryhmämuotoisen perhetyön?
- Miten ryhmämuotoinen perhetyö tukee perhettä?

VANHEMPIEN HAASTATTELUSSA KÄSITELTÄVÄT TEEMAT:

Ryhmän sisältö:

- Mikä ryhmästä on jäänyt parhaiten mieleenne?
- Millaisena koitte ryhmän sisällön (esimerkiksi tehdyt harjoitukset)?

Ryhmän vaikutukset perheessä:

- Miten ryhmä vaikutti perheenne vuorovaikutukseen?
- Miten ryhmä vaikutti perheenne luottamussuhteisiin?

Ryhmän merkitys:

- Saitteko ryhmästä jotain uutta arkeenne? Jos kyllä, niin mitä?
- Muuttuiko jokin asia perheessänne ryhmän ansiosta? Jos kyllä, niin mikä?
- (Kauanko luulette, että muutos kestää?)

LASTEN HAASTATTELUISSA KÄSITELTÄVÄT TEEMAT:

Ryhmän sisältö:

- Mikä ryhmästä on jäänyt parhaiten mieleen?
- Mistä jutuista pidit, mistä et pitänyt?

Ryhmän vaikutukset perheessä:

- Oletteko tehneet jotain samaa vanhempasi kanssa kotona, mitä teitte ryhmässä?
Mitä?
- Onko oma käytöksesi tai vanhempasi käytös muuttunut ryhmän jälkeen? Jos on, niin miten?